

ZAMONAVIY INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH - ZAMON TALABI.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7487558>

ELSEVIER

Murodova Zarnigor Raxim qizi

*O'zbekiston jurnalistika va
ommaviy kommunikatsiyalar universiteti
2 kurs magistranti
G-mail: zmuradova2417@gmail.com*

Abstract: Maqolada zamonaviy innovatsion texnologiyalarning jamiyatimizdagi o'rnini, ahamiyatini, turlari, ta'lim tizimida axborotlashtirish tizimiga o'tish, zamonaviy innovatsion texnologiyalar industriyasi rivojlanishining zarur vositasi sifatida ko'rib chiqilgan

Keywords:... Innivatsion rivojlantirish strategiyasi, innovatsion texnologiyalar industriyasi, jamiyatni axborotlashtirish, zamonaviy innovatsion texnologiya, ta'limdagi innovatsion jarayonlar, innovatsion ta'lim.

About: FARS Publishers has been established with the aim of spreading quality scientific information to the research community throughout the universe. Open Access process eliminates the barriers associated with the older publication models, thus matching up with the rapidity of the twenty-first century.

Received: 22-12-2022

Accepted: 22-12-2022

Published: 22-12-2022

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoevning 21.09.2018 yildagi PF-5544-sonli Farmonida, 2019-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini tasdiqlash to'g'risida qaror qabul qilindi. Ilm-fan va texnika yutuqlarini keng qo'llagan holda iqtisodiyot tarmoqlariga, ijtimoiy va boshqa sohalarga zamonaviy innovatsion texnologiyalarni tezkor joriy etish O'zbekiston Respublikasi jadal rivojlanishining muhim sharti hisoblanadi.

Jamiyat va davlat hayotining barcha sohalari shiddat bilan rivojlanayotgani islohotlarni mamlakatimizning jahon sivilizatsiyasi yetakchilari qatoriga kirish yo'lida tez va sifatli ilgarilashini ta'minlaydigan zamonaviy innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalarga asoslangan holda amalga oshirishni taqozo etadi.

Shu bilan birga, o'tkazilgan tahlil ishlab chiqarishni modernizatsiya, diversifikatsiya qilish, uning hajmini oshirish hamda ichki va tashqi bozorlarda raqobatbardosh mahsulotlar turlarini kengaytirish borasidagi ishlar lozim darajada olib borilmayotganini ko'rsatdi.

Xususan, bu borada ko'plab ko'rsatkichlarning mavjud emasligi va ishlar samarali muvofiqlashtirilmagani sababli mamlakatimiz so'nggi yillarda nufuzli va obro'li xalqaro tuzilmalar tomonidan tuziladigan Global innovatsion indeks reytingida ishtirok etmayapti.

Iqtisodiyot va ijtimoiy soha tarmoqlarining ilmiy muassasalar bilan o'zaro hamkorligi darajasi pastligi, vazirlik va idoralar, shuningdek, mahalliy davlat hokimiyati organlarining innovatsion rivojlanish sohasidagi faoliyati lozim darajada muvofiqlashtirilmayotgani bu boradagi birinchi navbatdagi maqsadlar va vazifalarga erishish imkonini bermayapti.

Jahon fanining zamonaviy yutuqlari, innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalar asosida mamlakatni jadal rivojlantirish, shuningdek, 2017 – 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida belgilangan vazifalarning ijrosini izchil ta'minlash maqsadida:

1. Quyidagilar:

2019 – 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasi (keyingi o'rinlarda Strategiya deb yuritiladi);

2019 – 2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini innovatsion rivojlantirish strategiyasini amalga oshirish bo'yicha “yo'l xaritasi” (keyingi o'rinlarda – “Yo'l xaritasi”);

O'zbekiston Respublikasini 2030-yilgacha innovatsion rivojlantirishning maqsadli ko'rsatkichlari (keyingi o'rinlarda – maqsadli ko'rsatkichlar) tasdiqlansin.

2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasida aholi farovonligini tubdan oshirish va turmush sifatini yaxshilash, jamiyat va davlatni har tomonlama hamda jadal rivojlantirish, mamlakatni modernizatsiya qilish va hayotning barcha sohalarini liberallashtirish bo'yicha aniq maqsadlar belgilab olindi.

Boshqacha qilib aytganda, biz O'zbekistonni ishlab chiqarishda innovatsiya va intellektual hissaning yuqori ulushi bo'lgan barqaror bozor iqtisodiyotiga, zamonaviy va global bozorda raqobatbardosh sanoatga, shuningdek, qulay investitsiyaviy va ishchanlik muhitiga ega jadal rivojlanayotgan mamlakatga aylantirishimiz lozim. Qo'yilgan maqsadlarga O'zbekistonni rivojlanishning innovatsion modeliga to'liq o'tkazmasdan turib erishish mumkin emas, bu mamlakatda innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning hamda davlat boshqaruvi, iqtisodiyot ustuvor tarmoqlari va ijtimoiy sohaga innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalarni amalda joriy qilishni rag'batlantirishning samarali tizimini yaratish zaruratini taqozo etadi.

Respublikamizda axborotlashtirish keng yo'lga qo'yilishi bilan undagi xar bir fuqoroga kerakli paytda, kerakli miqdorda, kerakli sifatda ma'lumot olish imkoniyatlari ochilmoqda. Respublikamizdagi viloyatlar, shaxarlar, tumanlarga qarashli korxonalar, tashkilotlar va muassasalar zamonaviy kompyuter texnikalari bilan jixozlanib, ular maxsus qurilmalar (telefon tarmog'i, modem va boshqalar) yordamida axborotlarni uzatish va qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Insonning iqtisodiy, ekologik, siyosiy va boshqa soxalarda fikrlash doirasining kengayishi axborotli muxitning sifat va miqdor jixatdan o'zgarishi, yangi xususiyatga ega bo'lgan axborotli muxitning kelib chiqishiga sabab bo'lmoqda.

Demak axborotlashtirish vaqtinchalik tadbiiq emas, rivojlanishning zarur vositasidir va axborotli muxitning hozirgi rivojlanish darajasidagi holatini

informatikasiz qo'llab bo'lmaydi. Axborotlarni tez, sifatli yig'ish, saqlash, qayta ishlash va uzatish kabi vazifalarni bajarishda hisoblash texnikasining xizmati beqiyos ekaniga ishonch hosil qilmoqda. Iqsodiyotning boshqarishdagi o'zgarishlar, bozor munossabatlariga o'tish, buxgalteriya xisobini tashkil qilishga katta ta'sir ko'rsatadi. Xisobning xalqaro tizimlarga o'tishi amalga oshirilmoqda bu uning uslubiyatini yangi shakllarini ishlab chiqarishni talab qiladi. Zamonaviy innovatsion texnologiyalar industriyasi majmuini kompyuter, aloqa tizimi, ma'lumotlar ombori, bilimlar ombori va u bilan bog'liq faoliyat soxalari tashkil qiladi. Bugungi kunda zamonaviy innovatsion texnologiyalarini shartli ravishda "saqlovchi, ratsionallashtiruvchi, yaratuvchi" turlarga ajratish mumkin. Birinchi turdagi texnologiyalar mehnatni, moddiy resurslarni, vaqtni tejaydi. Ratsionallashtiruvchi innovatsion texnologiyalariga chiptalar buyurtma qilish, mexmonxona xisob-kitoblari tizimlari misol bo'ladi. Yaratuvchi (ijodiy) innovatsion texnologiyalari axborotni ishlab chiqaradigan, undan foydalanadigan va insonni tarkibiy qism sifatida o'z ichiga oladigan tizimlardan iborat. Zamonaviy innovatsion texnologiyalarining xozirgi zamon taraqqiyoti hamda yutuqlari fan va inson faoliyatining barcha soxalarini axborotlashtirish zarurligini ko'rsatmoqda.

Jamiyatni axborotlashtirish deganda, axborotdan iqtisodni rivojlantirish, mamlakat fan-taxnika taraqqiyotini, jamiyatni demokratlashtirish va intellektuallashtirish jarayonlarini jadallashtirishni ta'minlaydigan jamiyat boyligi sifatida foydalanish tushuniladi.

Darxaqiqat, jamiyatni axborotlashtirish – inson xayotining barcha jabxalarida intellektual faoliyatning rolini oshirish bilan bog'lik ob'ektiv jarayon xisoblanadi. Jamiyatni axborotlashtirish respublikamiz xalqi turmush darajasining yaxshilanishiga, ijtimoiy extiyojlarning qondirilishiga, iqtisodning o'sishi hamda fan-texnika taraqqiyotining jadallashishiga xizmat qiladi.

Jamiyatni axborotlashtirish jarayonini 5 asosiy yo'nalishga ajratish mumkin:

- Mexnat, texnologik va ishlab chiqarish jarayoni vositalarini kompleks avtomatlashtirish.

- Ilmiy tadqiqotlar, loyixalash va ishlab chiqarish axborotlashtirish.

- Tashkiliy- iqtisodiy boshqarishni avtomatlashtirish.

- Axoliga xizmat ko'rsatish soxasini axborotlashtirish.

- Ta'lim va kadrlar tayyorlash jarayonini axborotlashtirish.

Bilim olishda, ya'ni ma'lum turdagi axborotlarni o'zlashtirishda zamonaviy innovatsion texnologiyalar tizimining yordami benixoya kattadir. Axborot qanday ko'rinishda ifodalanishidan qat'iy nazar, uni yig'ish, saqlash, qayta ishlash va foydalanishda kompyuter texnikasining rolini quyidagilar belgilaydi:

Birinchiidan, o'qitishda yangi zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish standart (an'anaviy) tizimga nisbatan o'quv jarayonini jadallashtirib, talabada ilmga qiziqishni oshiradi, ular ijodiy faoliyatini o'stiradi, bilim berishga

differensial yondashish, olingan bilimlarni takrorlash, mustaxkamlash va nazorat qilishni yengillashtiradi, talabani o'quv jarayonining sub'ektiga aylantiradi.

Ikkinchidan, yangi innovatsion axborot texnologiyalaridan ta'lim-tarbiya jarayonida quyidagi shakllarda foydalanish mumkin bo'ladi:

- muayyan pedmetlarni o'qitishda kompyuter darslari;
- kompyuter darslari – ko'rgazmali material sifatida;
- talabalarning guruxli va frontal ishlarini tashkillashtirishda;
- talabalarning ilmiy izlanishlarini tashkillashtirishda;
- talabalarning o'qishdan bo'sh vaqtlarini to'g'ri tashkil qilish masalalarini xal etishda va x.k.

Mexnat samaradorligining bundan keyingi o'sishi va faravonlik darajasini ko'tarish katta xajmdagi multimedia axborotini (matn, grafika, video tasvir, tovush, animatsiya) qabul qilish ishlashga yangi intellektual vositalar va inson mashina interfeyslardan foydalanish asosidagina yetishish mumkin. Xozirgi dunyodagi barcha ish joylarining 50 foizi ga yaqin innovatsion axborot texnologiya vositalari bilan ta'minlangan.. Jamiyatni axborotlashtirish, yangi zamonaviy axborot texnologiyalari bilan ta'minlash insonlarning turli - tuman ma'lumotlarga bo'lgan extiyojini qondirishda muxim o'rin tutadi. Inson innovatsion texnologiyalar olami ichra yasharkan , voqea-xodisalar jarayonlarning bir-biriga aloqadorligini, o'zaro munosabatlari va moxiyatni tashkil etish ,o'z xayotidan kelib chiqayotgan murakkab savollarga ilmiy javob topish maqsadida ko'pdan-ko'p dalil va raqamlarga murojaat qiladi. Axborot tufayli nazariya amaliyot bilan birikadi. Amaliyot nazariyasi esa amaliyotsiz mavjud ham bo'lmaydi ,rivojlanmaydi ham.

Jamiyatda odamlar o'rtasidagi aloqa faktori o'rtasidagi «ko'prik» - bu axborotdir. Demak , zamonaviy innovatsion texnologiyalardan (kompyuter, telefon, smart televizor, internet, veb-saytlar, aloqa tarmoqlari, smart kitoblar va boshqalar) foydalanish ko'p taraflama qulayliklarni yaratdi, ayniqsa xozirgi pandemiya davrida yuksak darajada rivojlandi, oliy ta'lim muassasalarida masofaviy ta'lim tashkil etildi. Zamonaviy ta'lim zamonamizning turli muammolarini, birinchi navbatda, o'quvchilarni ijtimoiylashtirish va moslashtirish muammolarini hal qilishni talab qiladi. Bitiruvchilarimiz qanday ko'rinishga ega bo'lishi o'quv jarayonini tashkil etishning butun tizimiga bog'liq. Endi bolaning maktabda ta'lim olish natijasi aniqlandi - asosiy kompetensiyalarni shakllantirish. Ularni faqat an'anaviy usullarning kuchlari bilan shakllantirish mumkin emas va mantiqiy emas. O'qituvchiga innovatsion texnologiyalar yordamga keladi.

Innovatsion texnologiyalar so'nggi paytlarda mashhur bo'lgan pedagogik texnologiyalarni:

- AKT yoki MM - texnologiyalar,
- TRIZ,
- interaktiv texnologiyalar;

- loyihalash texnologiyasi, loyiha usuli
- tadqiqot texnologiyasi yoki o'quv tadqiqotlarini o'tkazish texnologiyasi;
- AMO va moderatsiya texnologiyasi,
- salomatlikni tejaydigan texnologiyalar;
- va hokazo.

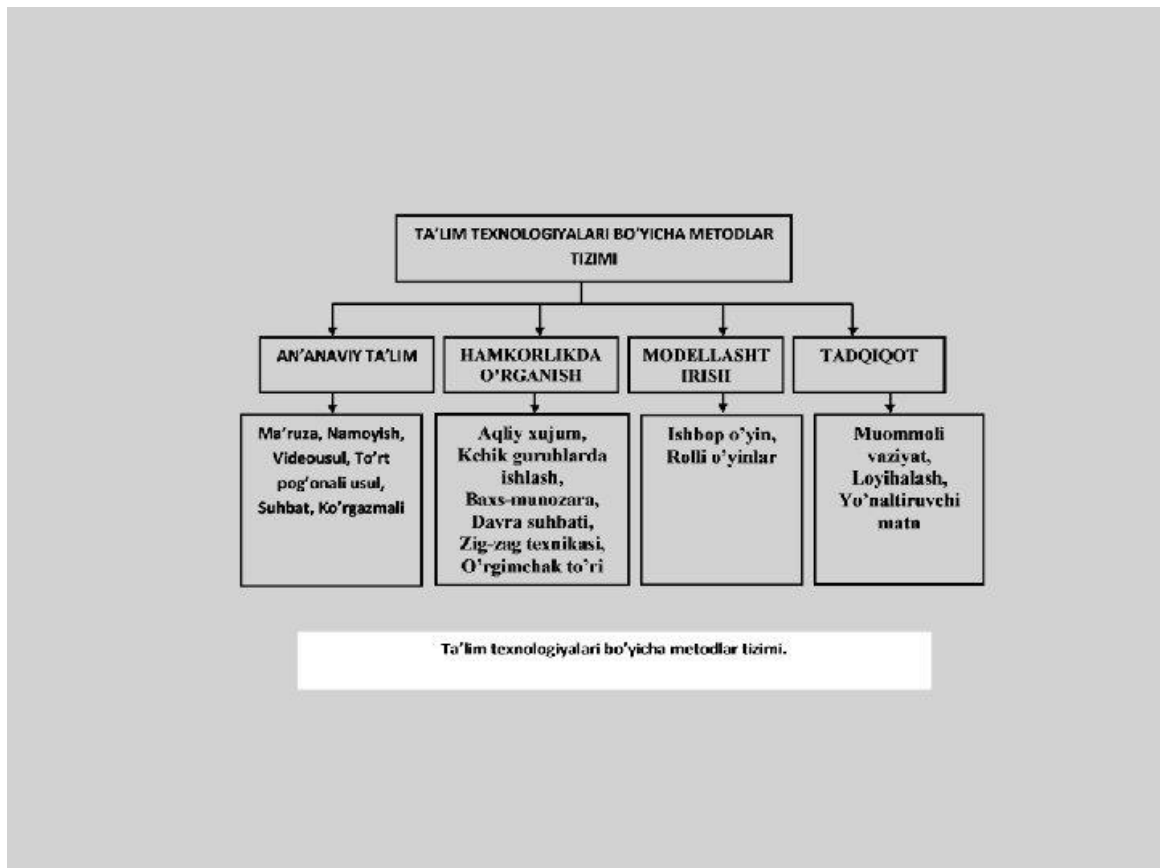
Innovatsion texnologiyalar pedagogik texnologiyalarning yangi avlodidir. Ta'limdagi zamonaviy innovatsion texnologiyalar asoslantirilgan va tashkiliy shakl va mazmunning ratsionallik tamoyiliga ko'ra puxta tanlangan. Ular natijaga yo'naltirilgan va quyidagilarga mo'ljallangan:

- talabalarni mustaqil bilim olishga undash;
- o'rganilayotgan narsaning amaliy ahamiyatini va umuman ta'lim darajasini oshirish;
- bolalarning yangi avlodining paydo bo'lishini rag'batlantirish va shu bilan birga o'qituvchilarning malakasini oshirishga hissa qo'shish;
- bolalarning o'quv va kognitiv faoliyatini faollashtirish.

Ta'limdagi an'anaviy va yangi texnologiyalarni taqqoslash ikkinchisining foydasiga gapiradi. Ta'lim tizimini isloh qilishdan oldin maktabda o'qitishda reproduktiv va tushuntirish-illyustrativ usullar qo'llanilgan, ularning har biri o'quvchilarga tayyor bilimlarni uzatish, diqqatni tarqatish, xotiraga yuklanishni ta'minlash, o'rganishning o'rtacha sur'atida ishlash:

- reproduktiv - fikrlash va ijodiy jarayonni rivojlantirmaydi, garchi u o'quvchilarni ma'lumot olishga qisman rag'batlantirsa;
- tushuntirish va illyustrativ - o'qituvchi tayyor ma'lumotlarni o'quvchilarga turli xil foydalanish mumkin bo'lgan usullarda (og'zaki, ko'rgazmali vositalar orqali, bosma so'z orqali) etkazadi va bolalar o'zlari bilgan narsalarni xotirada mustahkamlaydi.

An'anaviy usullar natijasida o'quvchilarning mustaqilligi ahamiyatsiz darajada bo'lib, materialni faqat qisman o'zlashtirishni va mustaqil ravishda bilim olish va qaror qabul qila olmaslikni ta'minlaydi. Bundan farqli o'laroq, ta'limdagi innovatsion texnologiyalar usullari faollikka asoslangan yondashuvni va bolalarni bilim olish jarayoniga maksimal darajada jalb qilishni ta'minlaydigan interfaol va faol ish shakllarining integratsiyasini, shuningdek, barcha imkoniyatlardan foydalanishni ko'rsatadi.

Ilg'or texnologiyalar boshqa talabalar bilan hamkorlik qilish va o'qituvchi bilan hamkorlik jarayonida bilimlarni rivojlantirishni nazarda tutadi, ular kognitiv qiziqishni uyg'otadi, mustaqil ravishda qanday chiqarishni o'rgatadi, so'ngra materialni umumlashtiradi va tasniflaydi, o'z nuqtai nazarini himoya qiladi. Ko'pincha sinfda ular quyidagilar orqali amalga oshiriladi:

- darslar, ekskursiyalar, darslar, sayohatlar;
- guruh topshiriqlari, mini-guruhlarda yoki juftlikda ishlash;
- ijodiy (ijodiy) yondashuvni talab qiladigan mashqlar;
- biznes, didaktik, o'quv o'yinlari;
- ko'rgazmali qurollardan, Internet manbalaridan, video materiallardan foydalanish.

O'tayotgan chuqur ijtimoiy va iqtisodiy jarayonlar [zamonaviy jamiyat](#), ta'lim metodologiyasida o'z aksini topadi, uni shaxsiy-faoliyat yondashuviga va ta'lim jarayonini umumiy insonparvarlashtirishga moyil qiladi. Zamonaviy ta'limda innovatsion pedagogik texnologiyalar:

- bolaning tabiiy qobiliyatlari va imkoniyatlarini amalga oshirishga qaratilgan;
- uni doimiy o'zgaruvchan dunyoda muvaffaqiyatli hayotga tayyorlash uchun mo'ljallangan;
- muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni, innovatsiya mexanizmlarini va noan'anaviy fikrlashni rivojlantirish;
- olingan ma'lumotlarga yo'naltirish, uni mustaqil tizimlashtirish ko'nikmalarini rag'batlantirish.

Xulosa qilib aytish mumkinki, ta'limdagi innovatsion jarayonlar masalaning uslubiy va amaliy tomonlarini o'zida mujassamlashtirib, o'qituvchining pedagog, maslahatchi, shuningdek, ilg'or texnologiyalarni ishlab chiquvchi, muallifi va targ'ibotchisi sifatidagi rolining ortib borayotganini ta'kidlashi kerak. Bugungi kunda vazirlik tomonidan tavsiya etilgan yangiliklarni efirga uzatish emas, balki o'z pedagogik innovatsiyalarini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 21.09.2018 yil

2 Mirziyoyev Sh.M. "Harakatlar strategiyasi" 2017-2021 yillarga mo'ljallangan besh ustuvor yo'nalishi.

3 E. Parmanov, Z. A. Shodmonkulov "Zamonaviy innovatsion texnologiya orqali ta'limni boshqarishning ahamiyati" 2021-yil

4 <https://lex.uz>

5 <https://boomstudy.ru/uz/>